

Kaynak: Sea Watch

Türkiye Göç Araştırmaları Merkezi
(TÜGAM)

Topraksız Vatandaşlar, İsimsiz Mezarlar, Göç Rotalarındaki Kayıp Göçmenler

Uluslararası İnsan Hakları Hukuku ve Mülteci Hukuku Perspektifinden Bir Yaklaşım

Moh Asmahil Kohan

2025/1

GAV
GÖÇ ARAŞTIRMALARI VAKFI
MIGRATION RESEARCH FOUNDATION
مركز دراسات الهجرة

www.gocvakfi.org | info@gocvakfi.org

TOPRAKSIZ VATANDAŞLAR, İSİMSİZ MEZARLAR, GÖÇ ROTALARINDAKİ KAYIP GÖÇMENLER
Uluslararası İnsan Hakları Hukuku ve Mülteci Hukuku Perspektifinden Bir Yaklaşım

(2025/1)

YAZAR:
Moh Asmahil Kohan (Araştırmacı)

GRAFİK TASARIM:
Ruha Medya A.Ş.

TÜRKİYE GÖÇ ARAŞTIRMALARI MERKEZİ (TÜGAM)

E ISBN:
978-605-71985-9-4

Göç Araştırmaları Vakfı
Hacettepe Mahallesi Fener Sokak No: 5
06230 Altındağ/Ankara, Türkiye
Tel.: (0312) 473 76 11
Fax: (0312) 473 79 14

Kitapçığın tüm yayın hakları Göç Araştırmaları Vakfına aittir.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak sınırlı alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir elektronik veya mekanik araçla çoğaltılamaz.
Eser sahiplerinin manevi ve mali hakları saklıdır.

GAV
GÖÇ ARAŞTIRMALARI VAKFI
MIGRATION RESEARCH FOUNDATION
مركز دراسات الهجرة

İÇİNDEKİLER

Giriş 2
1. Kayıp Göçmen Kimdir? 3
2. Tarihsel Açıdan Kayıp Göçmen Olayları ve Boyutları 6
3.Kayıp Göçmen Rotaları 11
3.1.Akdeniz Göç Rotası 11
3.2.Afrika Göç Rotası 12
3.3.Asya Göç Rotası 13
3.4.Amerika Göç Rotası 15
3.5.Avrupa Göç Rotası 16
4. Göçmenler Neden Kayboluyor? 17
5.Kayıp Göçmen Çocuklar 20
6.Uluslararası İnsan Hakları Hukuku ve Kayıp Göçmen Meselesi 22
7.Sonuç ve Öneriler 26
Kaynakça 29

GİRİŞ

Dünyada yaşanan zorunlu kitlesel, karma veya bireysel göç hareketleri ile yüzbinlerce insan doğduğu, yaşadığı ya da sığındığı (UNHCR, Global Trends Forced Displacement in 2023, 2024a, s. 12) ülkeleri bırakıp başka güvenli ülkelere veya bölgelere yerleşmektedir. Bu hareketliliğe neden olan faktörler arasında ise çatışma, ayrımcılık, insan hakları ihlalleri, ekonomik zorluklar ya da iklim değişikliği gibi etmenlerin yer aldığı görülmektedir. Düzenli göçün pek de mümkün olmadığı bu durumlarda genellikle düzensiz ve yasa dışı göç hareketleri yaşanmaktadır. Bir yandan devletlerin düzenli göçe yönelik getirdikleri kısıtlamalar, diğer yandan ise yasa dışı göçün önlenmesine yönelik uygulanan katı ve sert sınır politikaları, daha iyi bir hayat bulma arzusundaki göçmenlerin, yeni göç yolları keşfetmek amacıyla daha tehlikeli, uzun ve zorlu rotalara yönelmelerine yol açmaktadır. Menşe ülkedeki insan hakkı ihlalleri veya meşakatlı yaşam şartları, transit veya hedef ülkelerin uyguladığı katı sınır politikalar ve tehlikeli göç rotalarının kurbanlarının yersiz, unutulmuş ve kayıp olmaya mahkum bırakılan sığınmacılar ve düzensiz göçmenler olduğu bir gerçektir. Göç sürecinde denizde veya karada boğulma, şiddet veya kaza sonucu hayatını kaybeden veya kayıp olan bu göçmenlerin (kayıp Göçmenler),[1] yanı sıra transit veya hedef ülke sınırları içerisinde yaşam hakları ihlal edilen veya kayıp olan göçmenlerin olduğu tespit edilmektedir (Europe, 2021; IOM, 2024). Göç rotalarında sevdiklerini kaybeden ailelerin mağduryet yaşadıkları (Ben Attia, 2016), hayatlarını hasret acısı ve cevapsız kalan sorular ile devam ettirdikleri görülmektedir (Mirto, 2019, s. 103-104; IOM, 2024). Göç rotalarında yaşam hakları tehdit altında olan sığınmacı ve mültecilerin güvence altına alınması ve kayıp göçmenlerin akibetlerinin belirlenmesi ülkelerin uluslararası insan hakları hukukundan kaynaklanan yükümlülükleri arasında yer almaktadır. Bu araştırma kapsamında kayıp göçmenler olgusu, uluslararası insan hakları hukuku ve mülteci hukuku bağlamında analiz edilmektedir.

[1] *Missing Migrants*

1

KAYIP GÖÇMEN KİMDİR?

Savaş, çatışma ortamı, şiddet, insan hakkı ihlalleri veya doğal afetler gibi olayların neden olduğu göç hareketleri çoğu ailenin parçalanmasınının yanı sıra, sığınma arayışında olan veya daha iyi bir hayat bulma arzusu ile göç eden sayısızca sığınmacı ve mültecinin ise göç yolculuğunda veya varış ülkede hayatını kaybetmesi veya kaybolması ile sonuçlandığı bir gerçektir.

Uluslararası hukukta 'kayıp kişi' kavramı ile ilgili belli bir tanımın bulunmadığı, bazı çalışmalarda kayıp kişinin iradesi dışındaki faktörlerden dolayı kayıp olan ve yeri tespit edilmesi gereken kişi olduğu belirtilmektdir (Who are the Missing, ICMP). Bir başka tanımlamaya göre Kayıp Kişi, ailesinin kendisinden haber alamadığı ya da ulusal veya uluslararası silahlı çatışmalar, şiddet, afetler veya göç gibi durumlar sonucunda kaybolduğu bildirilen kişi olarak tanımlanmaktadır (Pahlke, 2024, s. 7,8). Bu tanımlarda genel olarak kayıp kişinin kim olduğu ifade edilmektedir. Ancak kayıp kişinin göçmen olduğu düşünüldüğünde özel bir tanımın yapılması gerekmektedir.

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği[2] tarafından yapılan tanıma göre, göçmen, vatandaşı olduğu ülkeyi veya vatansız bir kişi ise doğum yerini ya da mutat meskeni olarak kabul edilen ülke sınırlarını terk eden, göç süreci devam eden ya da düzenli veya düzensiz yollarla başka bir ülkeye giriş yapan birey olarak tanımlanmaktadır (Pahlke, 2024, s. 7). Bu tanımdaki göçmen kavramı çatı kavram olduğundan, düzenli veya düzensiz, gönüllü veya zorunlu (sığınmacı ve mülteci) olarak göç edenlerin hepsinin bu tanıma dahil olduğu ifade edilebilir.

Kayıp göçmen kavramı ile ilgili üzerinde uzlaşılmış veya genel kabul görmüş bir

[2] *(İHYK- OHCHR)*

tanım bulunmamaktadır. Ancak bazı kaynaklarda bu kavram ile ilgili tanımlara yer verilmiştir. Bir tanıma göre kayıp göçmen kavramı göç yollarında karada, denizde veya varış ülkesinde hayatını kaybeden ya da kaybolan göçmenler olduğu belirtilmeketdr (UN, Missing Migrants, Missing Solutions?, 2022). Bir başka tanımda ise kayıp göçmen kavramı, yasal statüsüne bakılmaksızın bir kişinin kendi ülkesi dışında bir başka varış noktasına doğru göç sürecinde hayatını kaybetmiş (veya kaybolmuş ve öldüğü varsayılan) bir kişi olduğu anlaşılmaktadır (FMR, 2021).

Uluslararası Göç Örgütü (IOM) Kayıp Göçmenler Projesinde de benzer bir tanımın yer aldığı görülmektedir. Göç rotalarında hayatlarını kayebeden göçmenleri kayıt altına alan bu projede 'kayıp göçmen' kavramının uluslararası bir varış rotasına doğru göç sürecinde ölen veya kaybolan kişileri ifade ettiği görülmektedir (Migrant deaths and disappearances, 2024). Bu tanıma göre yabancı bir ülkede çalıştığı yerde, göçmen kabul merkezlerinde veya kamplarda, sınır dışı edilmek için tutuklanma esnasında, geri gönderme merkezlerinde, yahut sınır dışı edildikten sonra hayatını kaybeden veya kaybolan göçmenlerin IOM'in Kayıp Göçmenler Projesi istatistiklerine dahil olmadığı belirtilmektedir (FMR, 2021; Portal, 2024). Kısacası, IOM'in Kayıp Göçmenler Projesi kapsamında sadece düzensiz göç rotalarındaki risklerden dolayı hayatını kaybeden veya kaybolan göçmenlerin kayıtları tutulmaktadır (IOM, A Decade Of Documenting Migrant Deaths, 2024b). Bu tanıma göre kayıp göçmen, uluslararası sınırlar arasında ve dünyanın farklı göç rotalarında hayatını kaybeden ve

Görsel 1

Meksika'dan ABD'ye doğru giden 'La Bestia' isimli yük treni üzerindeki düzensiz göçmenler

Kaynak: BM

kimliği belirsiz düzensiz göçmenleri ifade etmektedir. Örneğin, Orta Amerikadan Honduraslı bir göçmenin Meksika üzerinden ABD sınırlarına ulaşmak için -sıklıkla düzensiz göçmenler tarafından kullanılan- La Bestia (Canavar) adı verilen yük trenini kullanırken düşerek hayatını kaybetmesi bir göçmen kaybı olarak nitelendirilmektedir (Migration Data, 2024).

IOM'nin Kayıp Göçmenler Projesine dahil edilmeyen ve mülteci kamplarında, geri gönderme merkezlerinde veya zorunlu geri dönüşten sonra ölen göçmenlerin bazı diğer veri kaynakları tarafından kayıp göçmen olarak kayıt altına alınması, bu kavramın daha geniş bir yelpazeye yayıldığını göstermektedir (Migration Data, 2024). Sınır dışı edildikten sonra ailesi ve sevdikleriyle iletişimi kopan, kaybolan, hiç haberi alınamayan ve hayatta olup olmadığı tespit edilemeyen göçmenlerin de kayıp göçmen olarak tanımlandığı ifade edilmektedir (FMR, 2021). Kayıp Göçmen tanımının sadece düzensiz göç rotalarında hayatını kaybedenlerle sınırlandırılması aslında transit veya hedef ülkelerin sınırları içerisinin veya bu ülkelerin geri gönderme merkezlerinin göçmenler için güvenli olduğu yanılgısına yol açmaktadır. Başka bir ifade ile kayıp göçmen tanımının sadece düzensiz göç rotalarındaki kayıplar ile sınırlandırılması başka yerlerde yaşanan göçmen ölümlerinin kapsamının ve ölçeğinin nesneleşmesi anlamına gelebilmektedir. Kayıp göçmenlerin tanımı ile ilgili bu karışıklık, göç yollarında veya gidilen ülkelerde hayatını kaybeden binlerce göçmenin akibetinin belirsiz kalmasına yol açmaktadır. Ancak, kayıp göçmenler gibi önemli bir konuda mevcut belirsizliklerin açığa kavuşturılması ve yükümlülüklerin netleştirilmesi, yaşanabilecak olası kayıpların önlenmesi açısından hayati bir meseledir. Öte yandan, kaydedilen her bir sayının sadece bir sayıdan ibaret omadığı, bir kişiyi ve geride kalan, umutla bekleyen bir aileyi temsil etmektedir (Merna, 2021).

Belirtildiği üzere kayıp göçmen tanımı sadece göç sürecinde uluslararası snırları arasında denizde, karada veya ormanlarda hayatını kaybeden veya kaybolan göçmenleri değil transit veya hedef ülkedeki göçmenleri de kapsamaktadır.

Göç sürecinde hayatını kaybeden veya kaybolan göçmenler ile ilgili mevcut verilerin yetersizliği veya farklılık göstermesi, göçün daha güvenli bir şekilde gerçekleşmesi için uygulanacak politikaların karşısındaki engellerden biridir. Bu tür engellerin bertaraf edilmesi ve daha güvenilir göç rotalarının oluşturulması devletlerin sorumluluklarını yerine getirmeleri ile mümkün olacaktır. Örneğin, tüm ülkeler 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin gerçekleştirilmesi için 2016'da imzalanan New York Bildirgesi ve 2018'de kabul edilen Küresel Göç Mutabakatı kapsamında güvenli, sistemli ve düzenli göçü teşvik etmeyi taahhüt ettiklerini belirtmişlerdir (Migration Data, Five key recommendations for improving data on missing migrants, 2019).

2

TARİHSEL AÇIDAN KAYIP GÖÇMEN OLAYLARI VE BOYUTLARI

Dünyanın farklı bölgelerinden göç etmek zorunda kalan milyonlarca insan güvenli bir bölgeye ulaşabilmek için çeşitli göç yollarını kullanmaktadır. Düzenli göç etme imkanlarının kısıtlılığı bu kişilerin düzensiz ve tehlikeli göç rotalarına yönelmelerine neden olmaktadır. Güvenilir ya da düzenli olmayan bu göç yollarında her yıl binlerce göçmen genellikle çocuk, kadın ve yaşlı (UN, 2024) çeşitli sebeplerden dolayı hayatını kaybetmekte veya kaybolmaktadır.

Tarihsel açıdan kayıp göçmen olayları denizlerde veya kara göç rotalarında çeşitli dönemlerde gerçekleşmiştir. Daha yakın tarihler incelendiğinde 1990'lı yıllardan bu yana yaşanan zorlayıcı durumlar sonucunda sığınma arayışında olan binlerce göçmenin Avrupa sınırlarına ulaşmak için Afrika'nın kuzey kıyılarından veya Akdeniz'den, düzensiz ve tehlikeli göç rotaları üzerinden kısıtlı imkanlar ile yola çıktıkları ifade edilmektedir. Akdeniz bölgesinin merkezi bir konuma sahip olması itibariyle insani göç hareketleri bağlamında binlerce yıllık bir geçmişe sahiptir. Son yıllarda ise bu bölgenin Avrupa'ya düzensiz geçişlerde en çok kullanılan güzergah olduğu belirtilmektedir (IOM, 2024f).

1990'lı yıllardan bu yana Akdeniz bölgesinde çeşitli göç rotalarında yaşanan olayların farklı kurum ve kuruluşlar tarafından kayıt altına alınması, bölgenin tehlikeli bir rota olduğunu göstermektedir (IOM, 2024f). 1990'lı yılların başından 2013 yılının sonuna kadar Avrupa Birliği Güney sınırlarında belgelenen kayıpların üç bini aştığı, bu verilerin ise Yunanistan, Malta, İtalya, Cebelitarık ve İspanya yerel makamları

tarafından raporlandığı ifade edilmektedir (Last MSc, 2015). Başka bir rapora göre, 1 Ocak 1999'dan 1 Ocak 2024 tarihleri arasında İngiltere, Fransa ve Belçika sınırları arasında yaklaşık 391 göçmenin hayatını kaybettiği söylenmektedir (Galisson, 2024). Ama kaybolan ya da hiçbir şekilde cesetlerine ulaşılamayan göçmenlerin olduğu düşünüldüğünde ise, bu sayıların daha fazla olduğu söylenebilir.

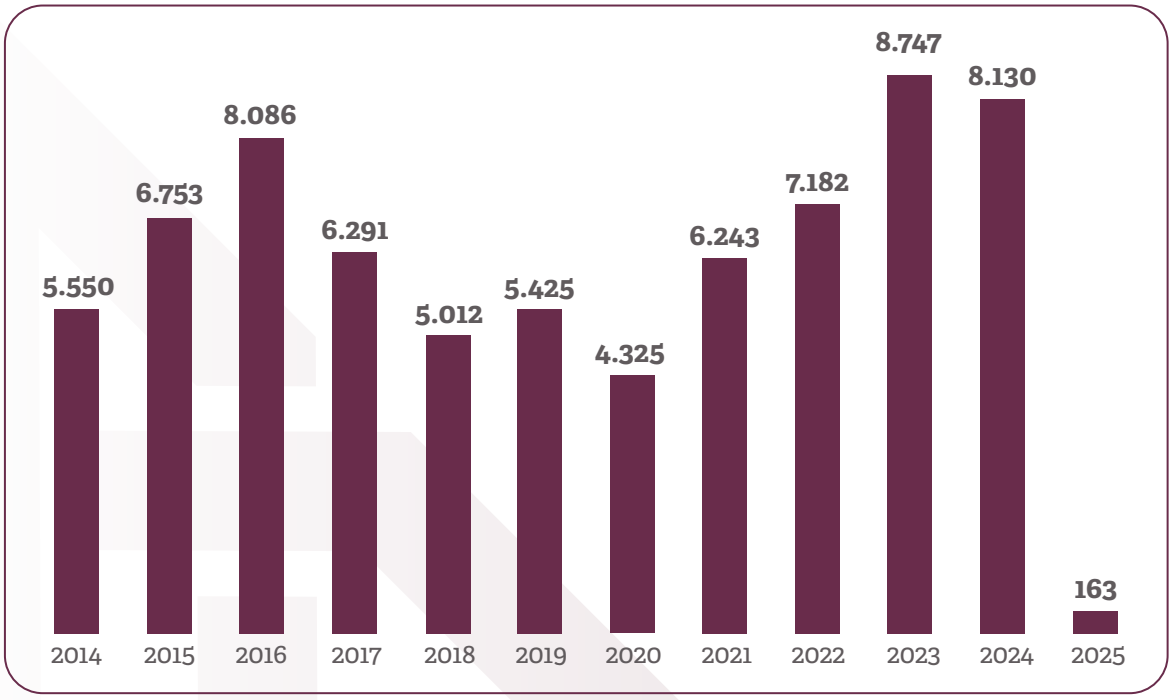
Yaşanan bu olayların her geçen yıl daha da arttığı, Avrupa Birliği sınırları boyunca hayatını kaybeden veya kaybolan göçmen sayısında bir yükselişin yaşandığı tespit edilmektedir (Tamara, 2015). Ancak 3 Ekim 2013 yılında İtalya'nın Lampedusa adası açıklarında meydana gelen iki gemi kazası ve yaklaşık 600'den fazla göçmenin denizde boğularak hayatını kaybetmesi sonrası (IOM, A Decade Of Documenting Migrant Deaths, 2024b, s. 5), kayıp göçmen olaylarının kayda değer bir artış ile yeniden gündeme geldiği gözlemlenmiştir.

Yaşanan bu olayın meydana geldiği bölge, boğularak hayatını kaybeden göçmenlerin sayısının dikkat çekici seviyelere ulaşması ve konunun ulusal ve uluslararsı toplum tarafından ciddiyetle takip edilmesi, cesetlerin denizden çıkarılabilmesi için benzeri görülmemiş büyük çaplı operasyonların gerçekleşmesine yol açmıştır (Last MSc, 2015). Kayıp göçmen olaylarının yaşandığı bir diğer adres ise Yunanistan açıklarıdır. 14 Haziran 2023'te Pylos açıklarında meydana gelen trajik bir gemi kazasında Avrupa'ya ulaşmaya çalışan yüze yakın sığınmacı ve mültecinin hayatını kaybettiği belirtilmektedir. Tahminlere göre teknede bulunan 750 göçmenden sadece 104'ü kurtarıldığı, 82 cansız bedene ulaşıldığı, yüzlerce cesedin ise kayıp olduğu ifade edilmiştir (Amnesty, 2023; UNHCR, 2024).

Tarihsel açıdan kayıp göçmen meselesine bakıldığında bu tür olayların sürekli olarak artmasında savaş, ekonomik kriz, insan hakları ihlalleri, doğal afetler ve iklim değişikliği gibi olayların bir yandan, diğer taraftan ise ülkelerin her geçen gün sertleşen ve güvenlikleştirilen göç politikalarının etkili olduğu gözlemlenmektedir. Düzenli ve güvenilir göç rotalarının oluşturulması, sınır politikalarının daha insani bir perspektiften uygulanması ve sığınma arayışında olan insanların korunması için gereken tedbirlerin ulusal ve uluslararası toplum tarafından benimsenerek takip edilmesi kayıp göçmen olaylarının azalmasını beraberinde getirecektir.

Güvenli olmayan ve insan hayatını tehlikeye atan göç rotalarında her yıl binlerce göçmen hayatını kaybetmekte veya kaybolmaktadır. Dünyanın farklı bölgelerinde denizde, ormanlarda veya karada çeşitli sebeplerden dolayı hayatını kaybeden veya kaybolan göçmen sayısının her geçen yıl daha da arttığı ifade edilmektedir. Örneğin sadece 2024 yılında dünya genelinde göç rotalarında yaklaşık 7812 göçmen çeşitli sebeplerden dolayı hayatını kaybetmiş veya kaybolmuştur.

Görsel 2

Yıllara göre dünya genelinde göç rotalarında hayatını kaybeden göçmenler

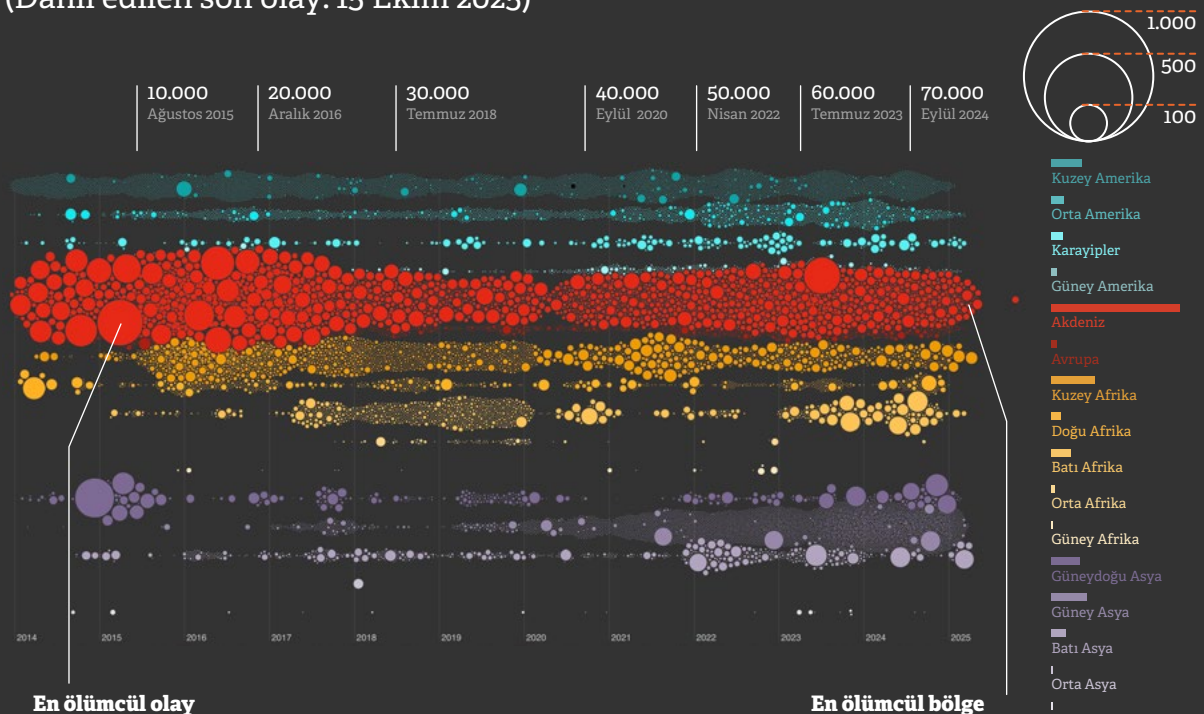
Kaynak: https://missingmigrants.iom.int/data

2024 yılında kaydedilen kayıp göçmen sayılarının, 2023 yılına kıyasla azaldığı görülmektedir. Bununla birlikte, 2023 yılında kaydedilen kayıp göçmen sayısı, 2014 ile 2024 yılları arasındaki dönemde kaydedilen en yüksek sayı olarak öne çıkmaktadır. Bu sayıların yüksekliği ise göçmenlerin göç yolculuğu sırasında ormanlarda, denizlerde ya da çöllerde karşılaştıkları tehlikeleri bir daha gözler önüne sermektedir (UN, 2024). Yayınlanan son istatistiklere göre 2014 yılından 7 Ocak 2025 kadar yaklaşık 72,015 kişi dünya genelinde çeşitli göç güzergahlarında ölmüş veya kaybolmuştur (MMP, Missing Migrants Project, 2025c).

Görsel 3

2014'ten bu yana en az 74.017 göçmen göç rotalarında hayatını kaybetmiş veya kaybolmuştur.

Uluslararası Göç Örgütü'nün (IOM) Kayıp Göçmenler Projesi, göç sürecinde hayatını kaybeden veya kaybolan göçmen sayısının 74.017 kişi olduğunu belgelemiştir. Gerçek sayının ise çok daha yüksek olması muhtemeldir.
Bu grafikteki her bir daire, en az bir göçmenin hayatını kaybettiği veya kaybolduğu bir olayı temsil etmektedir. Dairenin büyüklüğü etkilenen kişi sayısını göstermektedir. Renk ve dikey konum ise olayın gerçekleştiği bölgeyi ifade etmektedir. Olaylar soldan sağa tarihe göre sıralanmıştır.
(Dahil edilen son olay: 15 Ekim 2025)

En ölümcül olay
18 Nisan 2015: 1.022 ölü veya kayıp

En ölümcül bölge
Yaklaşık (31.223 kişi), çeşitli nedenlerden dolayı Akdeniz'de hayatını kaybetti ya da kayboldu.

Yıllara ve bölgelere göre kayıp göçmenler

Kaynak: https://yotka.org/missing-migrants/

Yayınlanan istatistiklere göre kayıp göçmen sayıları her geçen gün artmaktadır. Ancak bu istatistiklerin çeşitili nedenlerden dolayı gerçek ölüm veya kayıpları yansıtmadığı anlaşılmaktadır. Özellikle denizlerde meydana gelen göçmen ölümleri veya kayıpların, ülke sınırlarından çok uzak bölgelerde meydana gelmesi, bu olayların çoğunun hiçbir zaman kayıt altına alınmaması veya rapor edilememesi sonucunu doğurabilmektedir.

Bazı uzmanlara göre, kıyılarda bulunan her bir cesedin yanı sıra en az bulunamayan iki cesedin daha olduğuna işaret etmektedir (Tara & Frank, 2014, s. 15). Bir diğer kaynağa göre, Akdeniz'de meydana gelen kayıp göçmenlerin sadece %25'nin kimliğinin resmi olarak tespit edilebildiği, diğerlerinin hiç tespit edilemediği veya cesetlerinin denizden çıkarılamadığı ifade edilmektedir (Linda, 2025). Üstelik, bazı cesetlerin bulunmasına rağmen kimlikleri tespit edilemeden defnedilmektedir. Bu durum, menşe ülkede veya transit ülkede bekleyen binlerce ailenin sevdiklerinin akibetinden habersiz kalmasına (Ben Attia, 2016, s. 2), daha zor günlerin onları beklediğine neden olabilmektedir. Göç yolculuğunda hayatını kaybeden ya da kaybolan ve gerçek sayıları hiçbir zaman tam olarak bilinmeyen bu göçmenlerin birçoğunun, aileleri için daha iyi bir yaşam bulma konusundaki tek umut kaynağı olduklarını söylemek yanlış olmayacaktır. Göçmen kayıplarına yol açan nedenlerin tespitinin yanı sıra güvenli ve yasal göç rotalarının sağlanması bu trajik olayların önlenmesi ve göçmenlerin yaşam haklarının korunması açısından önem arz etmektedir.

3

KAYIP GÖÇMEN ROTALARI

Düzenli göç imkanlarının kısıtlılığı ve transit veya hedef ülkelerin uyguladığı katı sınır politikaları göç etmek zorunda kalan binlerce göçmenin düzensiz veya tehlikeli göç güzergahları kullanmasına neden olmaktadır. Dünyadaki bu göç rotalarının bir kısmı denizlerden diğer bir kısmı ise karadan veya ormanlardan geçmektedir.

3.1.Akdeniz Göç Rotası: 1990'lı yılların ortasından itibaren, her yıl binlerce sığınmacı, mülteci veya göçmen yasal göç süreçlerinin mümkün olmadığı halde zorunlu olarak Afrika'nın kuzey kıyılarından veya Türkiye'den teknelere binerek Akdeniz'deki düzensiz göç güzergahlarını kullanıp Avrupa'ya ulaşmaya çalışmaktadırlar. Örneğin, Doğu Akdeniz rotasında, Türkiye'den Yunanistan'a, bazen ise Kıbrıs'a ve Bulgaristan'a deniz yoluyla düzensiz göç yaşanmaktadır. Bu rota daha çok savaş, çatışma ve istikrarsızlıktan kaçmak zorunda kalan Suriyeli, Iraklı ve Afganistanlı sığınmacılar tarafından kullanılmaktadır.

2015 yılında düzensiz ve zorunlu göçün çok yoğun yaşandığı bu rotada 2016 yılında Avrupa Birliği-Türkiye anlaşmasının yürürlüğe girmesiyle birlikte düzensiz geçişlerin önemli ölçüde azaldığı ifade edilmektedir (MMP, Migration Within The Mediterranean, 2025b). Türkiye-Yunanistan sınırından Balkanlara kadar uzanan kara yolunun ise düzensiz geçişlerin bir diğer adresi olduğu belirtilmektedir (IOM, 2024f). Çatışma

veya zulümden kaçan sığınmacılar ve mültecilerin kullandığı göç güzergahları, çoğu zaman diğer göçmenler tarafından da kullanılmaktadır. Mülteciler ve göçmenlerin statüleri ve hakları birbirinden farklı olsa da, hepsinin aynı rotaları kullanmaları, benzer tehlikeler ile karşılaşacakları anlamına gelmektedir (UNHCR, Global Trends Forced Displacement in 2023, 2024a, s. 11-12).

IOM tarafından yayınlanan raporlara göre, kayıp göçmen olaylarının büyük çoğunluğunun deniz geçişlerinde, dünyanın en ölümcül deniz rotasının ise Akdeniz olduğu tespit edilmektedir (DRC, 2016). En çok kayıp göçmen olayının yaşandığı Akdeniz'de, 2022 yılında 2.411 kişi hayatını kaybederken bu sayı 2023 yılında 3.105 kişiye ulaştığı belirtilmiştir (Black, 2024, s. 8). Kuzey Afrika ile İtalya arasındaki Orta Akdeniz rotası 2.476 ölüm ve kayıp ile 2023 yılında en çok can kaybının yaşandığı bölge olarak tanımlanmıştır. 2022'den önceki yıllarda Akdeniz'deki kayıpların en çok Libya kıyılarında meydana gelirken bu durum 2022'den sonra daha çok Tunus açıklarında yaşanmıştır (Black, 2024, s. 8).

Yayınlanan son rakamlara göre Akdeniz rotasında, son on yılda yaklaşık 30.333 göçmen hayatını kaybetmiş veya kaybolmuştur. 2024 yılında Akdeniz bölgesinde hayatını kaybeden veya kaybolan göçmen saysının toplam 2,328 kişiye ulaştığı ifade edilmiştir. En tehlikeli göç rotası olan Akdeniz'i, Afrika, Amerika, Asya ve Avrupa'daki diğer göç rotaları takip etmektedir (UN, 2024; MMP, Migration Within The Mediterranean, 2025).

3.2.Afrika Göç Rotası: Afrika kıtasında yaşanan kayıpların sayısında artışlar gözlemlenmektedir. Örneğin, Afrika'nın iki büyük göç rotası olan İspanya'nın Kanarya Adaları'na giden Atlantik Rotası ve Kuzey Afrika'ya giden Sahra Çölü güzergahında, 2022 yılında yaklaşık 1.031 kişinin hayatını kaybettiği veya kaybolduğu belirtilmiştir (Black, 2024).

2023 yılında kayıpların sayısının arttığı, bu yıl içerisinde yaklaşık 1.866 kişinin hayatını kaybettiği ifade edilmiştir. Nitekim 2023 yılı, 2014'ten bu yana Afrika kıtasında kayıtlara geçen en ölümcül yıl olarak tespit edilmiştir (Black, 2024). Bu bölgede yaşanan kayıpların gerçek sayısının daha çok olduğu ve çeşitli sebeplerden dolayı tespit edilemediği bir gerçektir. Örneğin, Caminando Fronteras isimli İspanyol sivil toplum kuruluşunun yayınladığı bir raporda, 2023 yılında Atlantik rotasında yaklaşık 6.618 göçmenin hayatını kaybettiği, bu kayıplardan 363'nün kadın, 384'nün ise çocuk olduğu belirtilmiştir (Fronteras, 2023, s. 4).

Batı ve Orta Afrika'daki kara göç güzergahlarında da 2023 yılında yaklaşık 274 göçmenin hayatını kaybettiği veya kaybolduğu açıklanmıştır. En çok şiddet veya araba

kazalarıyla meydana gelen bu ölümlerin, Libya ve Cezayir sınırındaki tehlikeli çöl üçgeninde yaşandığı belirtilmektedir. Bu bölgedeki kara göç rotalarında yaşanan ölümlerin çoğunun ise Sahra Çölünde meydana geldiği ifade edilmektedir (MMP, 2023b, s. 2).

3.3.Asya Göç Rotası: Asya bölgesinden kaynaklanan çeşitli göç hareketlerinin hem karadan hem de deniz veya hava yoluyla gerçekleştiği ifade edilmektedir. Gönüllü veya zorunlu, düzenli veya düzensiz olarak göç eden kişiler arasında göçmenler, sığınmacılar, mülteciler ve vatansız kişilerin olduğu belirtilmektedir. 2020 yılı istatistiklerine göre Asya bölgesinden göç edenlerin yüzde 42'sinin kadın, yüzde 18'nin ise 18 yaş altı çocuklardan oluştuğu gözlemlenmiştir (MMP, 2025a). Düzenli göç imkanlarının kısıtlılığı ve yasal göçün zor prosedürlere tabi olması, savaş, çatışma, zulüm, ekonomik sorunlar veya iklim değişikliği gibi itici faktörlerle birleşerek göçmenleri yasa dışı ve tehlikeli göç rotalarına yöneltmektedir. Bu durum ise göçmenlerin hayatlarını kaybetmesine veya kaybolmasına neden olmaktadır. Asya bölgesinin farklı rotalarında hayatını kaybeden veya kaybolan göçmen sayısının 2022 yılında 2.070 kişi, bu sayının 2023 yılında 2.138'e ulaştığı ifade edilmektedir (Black, 2024, s. 8). 2024 yılında ise yaklaşık 2113 kişi Asya bölgesinin kara veya deniz göç rotalarında hayatını kaybetmiş veya kaybolmuştur.

Asya'daki deniz göç rotalarında yaşanan kayıpların çoğunun, Rohingyalı sığımacıların ve Bangladeşli göçmenlerin diğer ülkelere göç süreçlerinde yaşandığı belirtilmiştir (MMP, Migration Within Asia, 2025a). 2023 yılında yaklaşık 569 Rohingyalı sığınmacı Myanmar'dan kaçarken denizde hayatını keybettiği veya tamamen kaybolduğu belirtilmektedir. UNHCR yetkililerine göre, yaşanan bu kayıplar ile Andaman Denizi ve Bengal Körfezi dünyanın en ölümcül deniz güzergahlarından biri olduğu görülmektedir (Black, 2024, s. 8; ALJAZEERA, 2024).

Asya bölgesindeki kara göç rotalarında yaşanan kayıplarda en fazla Afganistanlı sığınmacı, mülteci ve göçmenlerin yer aldığı gözlemlenmektedir. Afganların Türkiye ve Avrupa ülkelerine göç süreçlerinde sıkça kullandıkları Afganistan-İran güzergahında 2022 yılında 691 göçmen hayatını kaybederken 2023 yılında bu kayıpların sayısı 1.078'e ulaşmıştır. Hastalık, sağlık hizmetlerine erişememe, araç kazaları, şiddet, kaza sonucu ölüm ve bazı diğer nedenlerin yaşanan bu kayıplarda etkili olduğu ifade edilmiştir (MMP, 2023c, s. 2).

Yayınlanan son rakamlara göre 2014'ten 2025 yılına kadar Afganistan-İran rotasında yaklaşık 3645 göçmen, İran-Türkiye göç rotasında ise yaklaşık 103 göçmen hayatını kaybetmiştir (MMP, Migration Within Asia, 2025a). Ancak gerçek sayıların daha fazla olduğu tahmin edilmektedir. Türkiye'den Avrupa'ya gitmek isteyen göçmenlerin hayatını kaybettiği veya kaybolduğu rotalardan biri de Van Gölü rotasıdır. Bu

rotadan Avrupa'ya gitmek isteyen göçmenlerin çoğunun Afganistanlı ve Pakistanlı olduğu tespit edilmiştir. Aralık 2019 yılında Bitlis'in Adilcevaz ilçesinde düzensiz göçmenleri taşıyan bir teknenin Van Gölü'nde batması sonucunda 7 kişi hayatını kaybetmiştir (Toktaş, 2019).

Yaşanan bu olaydan sonra Temmuz 2020'de mültecileri taşıyan bir teknenin Van Gölünde batması sonucunda tahminlere göre 55-60 göçmenin hayatını kaybettiği veya kaybolduğu belirtilmiştir (BBC, 2020). Bu olayda hayatını kaybeden veya kaybolan göçmenlerin çoğununu Afganistanlı sığımacılar olduğu aktarılmış (Sami, 2020), cesetleri bulunanlar otopsi ve diğer işlemleri yapıldıktan sonra yakınlarına teslim edilmişlerdir. Yakınları tespit edilmeyenlerin ise Tuşba ilçesindeki, bir bölümü 'Kimsesizler Mezarlığı' olarak adlandırılan Seyrantepe Mezarlığı'na defnedilmiştir (Kuyucu & Aşan, 2022).

Görsel 4

Kimsesizler mezarlığı- Van

Kaynak: Sabah Gazetesi

Yayınlanan son rakamlara göre 2014'ten bu yana Asya bölgesinde yaklaşık 9422 kişi göç rotalarında hayatını kaybetmiştir (MMP, Migration Within Asia, 2025a).

Görsel 5

MENŞE ÜLKELERİ İTİBARİYLE KAYBOLAN GÖÇMEN SAYILARI-2023

Afganistan	1,181
Myanmar	436
Pakistan	231
Bilinmiyor	61
Bangladeş	31
Vietnam	27
Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti	10
Kamboçya	9
Hindistan	7
İran İslam Cumhuriyeti	4
Çin	3
Lao Demokratik Halk Cumhuriyeti	3
Malezya	2
Sri Lanka	1
TOPLAM	**2,006**

Kaynak: (MMP, Annual Regional Overview, Asia Pasific, 2023c)

3.4.Amerika Göç Rotası: Her yıl binlerce göçmen Amerika bölgesinde düzenli göç imkanlarının kısıtlılığı nedeniyle düzensiz bir şekilde göç etmektedir. Düzensiz göç hareketlerinde kullanılan tehlikeli göç rotaları ise binlerce kaybın yaşanmasına neden olmaktadır. Amerika bölgesinde yaşanan göçmen kayıplarında 2014 yılından bu yana bir artışın yaşandığı ifade edilmektedir. Ancak 2023 yılında yaşanan kayıpların sayısında bir azalma olduğu gözlemlenmektedir. Örneğin, Kuzey Amerika'da 2022 yılında 568 göçmen bu bölgede hayatını kaybederken bu sayı 2023 yılında 380'e gerilemiştir. Ancak bu durumun diğer bölgelerde farklı olmadığı belirtilmiştir. Orta

Amerika'da 2023 yılında yaşanan göçmen kayıplarının bir önceki yıla kıyasla %15'lık bir artışa şahit olduğu görülmektedir. Bu artışlar Peru ve Şili gibi Güney Amerika ülkelerin sınırlarında da yaşanmaktadır. Yaşanan bu kayıpların çoğunun zorlu coğrafi koşullar nedeniyle ABD-Meksika sınırında veya Karayipler'den ABD'ye göç sırasında denizde ve nehirlerdeki boğulmalar biçiminde, araç kazaları ve tehlikeli ulaşım şekillerinden kaynaklandığı tespit edilmektedir (IOM, 2023 Americas Regional Overview, 2024a). Amerika bölgesinde göç rotalarında hayatını kaybeden göçmen sayısının 2014'ten bu yana yaklaşık 10,429 kişi olduğu belirtilmiştir (IOM, Migration Within The Americas, 2025b).

3.5.Avrupa Göç Rotası: Avrupa bölgesinde yaşanan göçlerin çoğu düzenli göçtür. Schengen bölgesinde 26 ülke arasında gerçekleşen bu göçlerin serbest dolaşım ve ortak vize sistemi sayesinde gerçekleştiği anlaşılmakatdır. Ancak bu ülkelerde yaşayan ve belli bir statüye sahip olmayan göçmenlerin düzensiz göçü de bu bölgede görünen hareketliliklerden biridir (IOM, Migration Within Europe, 2025a). Avrupa bölgesindeki riskli rotalarda yaşanan bu düzensiz göçler yeni kayıpların yaşanmasını da beraberinde getirmektedir.

Avrupa bölgesindeki yaşanan kayıpların bir kısmının Batı Balkanlar rotasında gerçekleştiği belirtilmektedir. Batı Balkanlar rotası genellikle Türkiye'den Yunanistan veya Bulgaristan'a gelen ve Batı veya Kuzey Avrupa'ya ulaşmaya çalışan sığınmacılar ve göçmenler tarafından kullanılmaktadır. Avrupa bölgesinde yaşanan kayıpların bir diğer kısmının ise Manş Denizi geçişinde yaşandığı ifade edilmektedir (IOM, Migration Within Europe, 2025a).

Her geçen gün daha fazla göçmen kaybı ile anılan Manş Denizi'ndeki kayıpların nedenleri arasında ise düzenli göç imkanlarının kısıtlılığı yer almaktadır (Callaghan, 2025). Avrupa bölgesinde sığınmacılar ve göçmenler tarafından kullanılan bir diğer göç rotası da İtalya'nın Ventimiglia sınırından Fransa'ya giden rotadır (IOM, Migration Within Europe, 2025a). 2014'ten bu yana, başta Türkiye-Yunanistan kara sınırı, Batı Balkanlar rotası, Manş Denizi geçişi, Belarus-Avrupa Birliği sınırı ve Avrupanın diğer göç rotalarında kayıp göçmenlerin sayısında artışların devam ettiği ifade edilmektedir (IOM, 2022a). Yayınlanan son istatistiklere göre 2014'ten bu yana Avrupa bölgesinde yaklaşık 1,343 göçmenin hayatını kaybettiği tespit edilmiştir (IOM, Migration Within Europe, 2025a).

Son istatistikler ise 2014 yılından 2025 yılına kadar dünya genelinde yaklaşık 72,015 göçmenin çeşitli göç güzergahlarında denizlerde, ormanlarda veya çöllerde hayatını kaybettiği veya kaybolduğunu göstermektedir (MMP, Missing Migrants Project, 2025c).

4

GÖÇMENLER NEDEN KAYBOLUYOR?

Savaş, çatışma, yoksulluk gibi zorlayıcı sebepler nedeniyle göç etmek zorunda kalan milyonlarca sığınmacı ve mülteci, güvenli bir yere ulaşmak ve onurlu bir hayat aramak istemektedir. Ancak, yeterli ekonomik imkanlarının olmaması ve yasal göç süreçlerinin imkansızlığı, onları düzensiz ve tehlikeli göç rotalarına yönlendirmektedir. Ayrıca, ülkelerin giderek sertleşen sınır politikaları da bu durumu pekiştirmektedir. Transit veya hedef ülkelerin güvenlikleştirilmiş göç ve sınır politikalarının dışında coğrafi koşulların zorluğu, yaşanan gemi veya araç kazaları, imkanların yetersizliği, açlık veya susuzluk, sağlık sorunları, zulüm veya işkence gibi nedenler göçmenlerin göç yolculuğu sırasında veya gidilen ülkede hayatlarını kaybetmelerine veya kaybolmalarına yol açmaktadır.

Görsel 6

Göç sürecindeki ölüm nedenleri

Kaynak: https://missingmigrants.iom.int/data

Tehlikeli durumlarda iletişim araçlarının bulunmaması, sınırlarda yaşanan geri itmeler, göçmenlerin geri gönderilmesi, siyasi sebeplerden dolayı göçmenlerin kaçırılması, kaçakçılar veya insan tacirleri tarafından göçmenlerin öldürülmesi veya kaybedilmesi kayıp nedenleri arasında yer almaktadır. Ayrıca, denizde tehlikeli durumlarla karşı karşıya kalan göçmenlerin kurtarma çağrılarına, bölgeye yakın ülke yetkililerinin kasıtlı olarak ya da ihmalkarlık sonucu geç müdahalede bulunması da göçmenlerin hayatını kaybetmesine veya kaybolmasına yol açmaktadır. Kurtarılması gereken göçmen teknelerine kasten geç müdahale edilmesi ve yardım çağrısında bulunan göçmenlere karşı zamanın silah olarak kullanılması uluslararası hukuka aykırı ve göçmenlerin yaşam haklarını tehlikeye atan eylemler arasında yer almaktadır (UN, 2024; D'agostino & Asar, 2023).

Zorla Kaybedilmeler Komitesinin[3] Eylül 2023 yılında belirttiği gibi her yıl binlerce savunmasız ve kırılgan durumda olan göçmenin göç rotalarında hayatlarını kaybetmesi veya kaybolmasının nedenleri arasında ülkelerin kısıtlayıcı göç poitikaları ve insansızlaştırıcı sınır uygulamalarının başat bir yer tuttuğu ifade edilmiştir. Ayrıca transit veya hedef ülkeleri tarafından uygulanan ağır mali, idari ve yasal süreçlerin, özellikle uluslararası koruma arayışında olan göçmenlerin tehlikeli rotalara yönelmelerine ve yaşamlarını kaybetmelerine neden olduğu anlaşılmaktadır (Pahlke, 2024, s. 8). Göç sürecinde yaşanan ölümler veya kayıpların %60'nın denizde boğulma ile bağlantılı olduğu tespit edilmiştir (IOM, A Decade Of Documenting Migrant Deaths, 2024b).

Her ne kadar yaşanan bu ölümler veya kayıpların belli nedenleri olsa da, bu kayıpların bazı diğer yapısal nedenleri de göz ardı etmemek gerekir. Bu yapısal nedenler arasında güvenli, düzenli ve yasal göç yollarının eksikliği, sınırlarda uygulanan katı ve güvenlikleştirilmiş sınır politikaları ve göç sürecinde insani alanın göçmenler için her geçen gün daralması gibi etmenler de yer almaktadır (MMP, 2023a). Avrupa ülkeleri başta olmak üzere bazı diğer transit veya hedef ülkelerin, arama ve kurtarma[4] faaliyetlerini azaltmaları bir yandan, diğer taraftan ise bu boşluğu doldurmak isteyen STK'ların kurtarma faaliyetlerinin ilgili devletler tarafından engellenmesi ve bu STK'lara yönelik çeşitli yaptırımların uygulanması, yaşanan kayıpların temel nedenlerinden diğerleri olarak sayılabilir (Kaur, 2023, s. 9; Ferstman, 2019, s. 11).

Göçmen kayıplarına yol açan etmenlerin hem göç sürecinde hem de gidilen veya sığınılan ülkede binlerce göçmenin özellikle en çok savunmasız ve kırılgan vaziyette bulunan kadın ve çocuk göçmenleri olumsuz bir şekilde etkilemektedir. Kırılgan durumda olan bu grupların göç sürecinde, transit veya hedef ülkede karşılaşacak-

[3] *The Committee on Enforced Disappearances (CED).*
[4] *SAR (Search and Rescue).*

ları tehlikeler, bu kişilerin ulusal ve uluslararası koruma mekanizmalarından en fazla yararlanmaları gerektiği, yaşam hakkı başta olmak üzere diğer temel hak ve hüriyetlerinin koruma altına alınması gerektiğine işaret etmektedir.

5

KAYIP GÖÇMEN ÇOCUKLAR

Kayıp göçmen meselesinin belki de en önemli konularından biri, kayıp göçmen çocuklardır. Kırılgan bir durumda olan, göç sürecinde veya gidilen ülkede ailesinden ayrı düşen ya da tek başına göç etmek zorunda kalan göçmen çocukların savunmasızlığı, onların hayatlarını kaybetmesi veya kaybolmasıyla sonuçlanabilmektedir.

Çatışma, zulüm, ayrımcılık, daha iyi bir yaşam bulma, eğitim, ekonomik sebepler, aile birleşimi ve diğer faktörlerin etkisiyle menşe ülkesinden göç eden refakatsız göçmen çocukların, sadece göç sürecinde veya transit ülkede değil, aynı zamanda hedef ülkede de çeşitli tehlikeler ile karşılaştıkları, hayatlarını kaybettikleri veya kayboldukları bir gerçektir.

Örneğin, *Lost in Europe* projesi tarafından yayınlanan raporlara göre, 2018-2020 yılları arasında en az 18.292 sığınmacı ve mülteci çocuğun Avrupa Birliği ülkelerindeki sığınmacı merkezlerinden kayboldukları belirtilmektedir (Europe, 2022, s. 5). Yapılan bir başka araştırmaya göre Almanya, İtalya, Yunanistan, Hollanda, Belçika, İrlanda ve Birleşik Krallık gibi ülkelerin bazı medya organları tarafından yürütülen soruşturma sonucunda, 2021-2023 yılları arasında en az 51.433 refakatsiz sığınmacı ve mülteci çocuğun AB ülkeleri sınırları içerisinde kaybolduğu tespit edilmiştir (Parliament, 2024). Birleşmiş Milletler tarafından yayınlanan raporlarda ise, 2014-2018 yılları arasında dünya genelinde her gün bir kayıtlı göçmen çocuğun kaybolduğu veya ölü buunduğu bildirilmiştir (Yaşar, 2020). Yaşanan bu acılardan dolayı oluşan derin kaygı Avrupa Konseyi ülkelerini harekete geçirmiştir. Bu ülkeler göç-

men çocukların kaybolmasını önlemek, organ mafyası grupların eline düşen veya cinsel istismara kurban giden kayıp göçmen çocukların korunması için iş birliği çağrısında bulunmuşlardır. 30 Ocak 2020 tarihinde 47 ülkeden katılan 98 parlamenterin oyuyla kabul edilen (2324) sayılı kararla üye devletler, uluslararası hukuktan kaynaklanan ilkeleri özellikle *çocuğun yüksek yararı ilkesini* gözetmeleri gerektiğini hükme bağlamışlardır. Bu vesileyle üye devletler göçmen, sığınmacı ve mülteci çocukların kaybını önlemek için tüm tedbirleri yerine getirmek ve bu çocukların yaşamlarına, cismi ve manevi bütünlüklerine yönelik tüm riskleri ortadan kaldırma sorumluluğunu kabul etmişlerdir (EU, 2020; Yaşar, 2020).

6

ULUSLARARARASI İNSAN HAKLARI HUKUKU VE KAYIP GÖÇMEN MESELESİ

Her yıl binlerce göçmen savaş, çatışma, iklim değişikliği veya diğer zorlayıcı durumlardan kurtulmak ve insan onuruna yakışır bir hayat yaşamak için bazen tek başlarına bazen ise aileleri ile birlikte yaşadığı ülkeden veya bölgeden başka bir yere göç etmektedirler. Düzenli göçün "güçleştiği" bu zamanda düzensiz göç, hem maliyeti hem de "kolaylığı" itibariyle bu kişiler tarafından kullanılmaktadır. Ancak düzensiz göç rotalarındaki zorluklar ve tehlikeler bu sürecin düşünüldüğü kadar ucuz ve kolay olmadığını gözler önüne sermektedir. Göç rotalarındaki yaşanan kayıpların sayısının her geçen gün artması bunun en bariz örneği olarak gösterilebilir.

Düzensiz bir şekilde göç etmek zorunda kalan ve hayatını kaybeden veya kaybolan bu insanların çoğunun sığınmacı ve mülteci olduğu bir gerçektir. Yaşadıkları bölgede karşılaştıkları hak ihlalleri ve zulüm onları göçe zorlarken, göç sürecinde veya gidilen ülkede yaşam hakları başta olmak üzere diğer temel haklarının ihlal edilmesinin önlenmesi için ulusal, bölgesel ve uluslararası bir çabanın olmasına işaret etmektedir. Denizde, ormanlarda veya karada zor durumda olan çocuk, kadın ve erkek göçmenlerin yaşam haklarının korunmasının bir seçenek değil, ahlaki bir yükümlülük, hukuki bir sorumluluk olduğunun vurgulanması gerekmektedir. Zor durumda olan bu göçmenlerin kim olduğu, hangi statüde oldukları veya nereden nereye gittikleri farketmeksizin kurtarılmaları önem taşımaktadır. Ayrıca tehlikeli durumlarla karşılaşan bu göçmenlerin yaşam haklarının korunması ülkelerin göç politikaları veya sınır güvenliği açısından ele alınmamalıdır. Bu konunun insani ve

ahlaki bir mesele olduğunun kabul edilmesi gerekmektedir. Ayrıca bu mesele sadece göçmenleri değil onları bekleyen ailelerinin haklarının korunması anlamına da gelmektedir.

Göç rotasında kayıp bir göçmenin annesinin şu sözleri yaşadığı büyük acıyı gözler önüne sermektedir:

> *"Oğlumun ölüm haberi bana gelirse, onu buraya gömmek istiyorum. Burada olması en azından beni rahatlatır. Her gün dua edebileceğim bir yeri olur. Kemiklerini buraya gömeceğim. Mezarı evimin önünde olur. Her sabah onun önünde uyanacağım. Fatiha okurum, bunu her gün yapacağım. Ölüme karşı herhangi bir düşmanlık beslemiyorum. En azından, onun cesedi bana geri getirilsin..."* (Mirto, 2019, s. 103).

Yaşam hakkı, sığınma hakkı, işkence yasağı, çocuğun yüksek yararı ilkesi, aile birleşimi hakkı ve geri gönderme yasağı gibi temel insan hakları, uluslararası ve bölgesel hukuki düzenlemelerin yanı sıra devletlerin iç hukuk düzenlemeleri tarafından da güvence altına alınmıştır. Bu hukuki güvenceler, söz konusu hakların ayrım gözetmeksizin tüm bireyler için korunması ve uygulanması gerektiğini ifade etmektedir.

Yaşam hakkı İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 3. Maddesinde güvence altına alınmıştır. Ayrıca, Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesinin 6. Maddesinde de yaşam hakkı koruma altına alınarak önemine dikkat çekilmiştir. Denizde zor durumda kalan ve yardıma ihtiyacı olan kişilerin kurtarılması da ülkelerin sorumlulukları altında bulunmaktadır. Örneğin, Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesinin[5] 98. maddesinde denizde yardıma muhtaç olan kişilerin kurtarılmasıyla ilgili bir yükümlülük getirmektedir. Bu yükümlülük aslında denizde tehlikeli bir durumda olan kişilerin mümkün olan en kısa sürede kurtarılması anlamına gelmektedir. Denizlerde tehlikeli durumlarda olan kişilerin kurtarılması için gereken sorumlulukların yerine getirilmesi gerektiğini ifade eden bir diğer uluslararası sözleşme ise *Denizde Arama ve Kurtarma Uluslararası Sözleşmesidir.*[6] Bu sözleşmeye göre sözleşmeye taraf devletler belirlenen arama ve kurtarma bölgelerinde tehlikeli durumlarla karşılaşan kişilere yönelik arama ve kurtarma faaliyetlerini ifa etmekle yükümlüdürler.

[5] *(UNCLOS)*
[6] *SAR*

Bir diğer yükümlülük kaynağı ise geri gönderme yasağıdır. Uluslararası mülteci hukuku ve uluslararası insan hakları hukukundan kaynaklanan geri göndermeme ilkesine göre devletler mültecilerin haklarını korumak ve onların yaşam haklarını tehdit edecek bir yere göndermemeleri gerektiğini hükme bağlamaktadır.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 2. maddesinde yer alan yaşam hakkı, üye devletlere yaşam hakkının korunması, yaşam hakkını ihlal eden eylemlerin önlenmesi için yükümlülüklerini yerine getirmeleri gerektiğini ifade etmektedir (UN, 2024). Bu maddelerden hareketle, kayıp göçmen meselesi özellikle göçmenlerin yaşam hakkından mahrum kalması bağlamında ele alınmalı; bu tür kayıpların önlenmesi için gerekli tedbirlerin sorumlu ülkeler tarafından alınmasının önemi bir kez daha vurgulanmalıdır. Her ne kadar devletler hukuki açıdan egemenlik hakkına sahip olup topraklarına kimin girip girmeyeceği konusunda söz sahibi olsalar da, sınırlarını henüz geçmemiş ve tehlikeli durumlarda bulunan sığınmacı ve mültecilerin kurtarılması, ülkelerin yükümlülükleri arasındadır. Ayrıca denizlerde göç rotalarında tehlikeli durumlardaki göçmenlerin kurtarılması bu rotaları sonradan kullanacak göçmenler için bir çekici faktör olarak tanımlansa da, bu durum devletleri bu konudaki yükümlülüklerinden uzaklaştırmamalıdır (Røsæg, 2020). Göçmenlerin yaşam haklarının korunması yükümlülüğünün sadece göç rotasında tehlikeli durumlarda olanlar ile sınırlı kalmayıp transit veya hedef ülkelerin sınırlarına ulaşan, yaşamını bu ülkelerin sınırları içerisinde sürdüren göçmenleri de kapsamaktadır. Kayıp göçmen meselesi küresel bir insani yardım ve insan hakları sorunu olarak öne çıkmaktadır. Bu sorun, her yıl binlerce kişinin göç rotalarında hayatını kaybetmesi veya kaybolmasının yanı sıra, kaybolan göçmenleri bekleyen binlerce ailenin yaşadığı belirsizlik ve sıkıntıları da kapsamaktadır. Küresel bir sorun haline gelen kayıp göçmen meselesinin önlenmesi ise küresel bir mutabakatın oluşturulması ve ülkelerin yükümlülüklerini yerine getirmeleri ile mümkün olacaktır. Uluslararası insan hakları hukukundan kaynaklanan sorumlulukların yanı sıra kayıp göçmen sorununu ele alan bazı diğer küresel mutabakatlardan kaynaklanan taahütlerden de bahsedilebilmektedir. Bunun en bariz örneği ise *Güvenli, Sistemli ve Düzenli Göç İçin Küresel Mutabakatının*[7] 8. hedefinde yer alan 'hayatların kurtarılması ve kayıp göçmenler için koordinasyonlu uluslararası girişimlerin oluşturulması' taahüdüdür. Uluslararası arenada benzeri görülmemiş bir adım olarak tanımlanan bu mutabakatın 8. maddesinde yer alan hedefin, kayıp göçmenler konusunda hem önleme hem de müdahaleye yönelik kapsamlı bir taahhütler dizisi sunduğu değerlendirilmektedir (UN, 2022). Devletler ve uluslararası örgütler arasında gerçekleşen bu tür işbirliklerinin, göç rotalarında hayatı tehlikede olanların

[7] *Global Compact For Safe, Orderly And Regular Migration.*

korunmasının yanı sıra hayatını kaybeden veya kaybolan göçmenlerin haklarının ve haysiyetlerinin korunması açısından da önem taşımaktadır (Pahlke, 2024). Göçmenler ve mültecilerin yaşam hakkı da dahil olmak üzere diğer temel hak ve hürriyetlerinin, vatandaşı oldukları devletler tarafından korunmaması veya korunamaması bu kişilerin işkenceye veya zulüme maruz kalmaları riskini arttırmaktadır. Bu durumda olan mültecilerin haklarının savunulması ve korunması mülteci hukuku, insan hakları hukuku ve uluslararası insancıl hukuktan kaynaklanan yükümlülükler arasında yer almaktadır (Yıldız, 2022, s. 76-77).

Tehlikede olan göçmenlerin kurtarılması, kaybolan göçmenlerin yerinin tespit edilmesi, bulunan cesetlerin göçmen ailelerine teslim edilmesi ahlaki bir sorumluluk olmasının yanı sıra hukuki bir yükümlülüktür. Ancak devletlerin bu konuya nasıl yaklaştıkları önem arz etmektedir. Örneğin denizde tehlikede olan göçmenleri kurtarmak insani bir gereklilik olsa da, devletler bu göçmenlerin kendi ülkelerine girişine izin verme konusunda güvenlik nedeniyle çekinceli davranmaktadırlar. Bu konuda devletler insani kaygılar ile güvenlik endişeleri ararsında nasıl bir denge kurmaları gerektiği noktasında sorunlar yaşamaktadırlar (Klein, 2017 , s. 47). Bu sorunların yapısal nedenleri arasında ülkelerin güvenlik endişeleri, devletlerin egemenlik hakkı ve ulus devlet anlayışı ile denizlerdeki belirsizliklerin yer aldığı ifade edilebilir. Bu yapısal nedenlerin devletler ve uluslararası kuruluşların işbirliği ile bertaraf edilmesi ise daha fazla kaybın önlenmesi ve göçmenlerin yaşam haklarının korunması açısından önemli sayılmaktadır.

Ülkelerin tek taraflı politikaları veya uygulamaya çalıştıkları caydırıcı ve sert önlemler, kayıpların önlenmesi açısından yetersiz ve hatta bazı durumlarda kaçakçıların ve insan tacirlerinin göçmenleri ve mültecileri daha tehlikeli rotalara ve ölümcül yöntemlere teşvik etmelerine neden olmaktadır. Dolayısıyla kayıp göçmen sorununun bertaraf edilmesi ortak bir irade ve eylemin, kabul edilmiş hukuki bir çerçevenin, yeknesak koruma ilkelerinin ve koruma odaklı bir uluslararası iş birliğinin devreye girmesi ile mümkün olacaktır (Nicholson & Kumin, 2017, s. 76-77).

7

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bir yandan insanların zorunlu göçü diğer taraftan ise düzenli göç imkanlarının kısıtlanması veya zorlaşması düzensiz, olağan olmayan ve tehlikeli göç rotalarının tek seçenek olarak göçmenler tarafından kullanılmasına neden olmaktadır. Güvensiz göç rotalarındaki tehlikeleri hiçe sayarak daha iyi bir yaşam arzusunda olan binlerce mülteci veya göçmen, bu yolculuk sürecinde denizde, ormanda, karada veya havada çeşitli nedenlerden dolayı hayatını kaybetmekte veya kaybolmaktadır. Düzensiz göç güzergahlarında göçmenlerin ölümüne veya kaybolmasına neden olan faktörlerin sadece kaza, olumsuz hava şartları, hastalık, işkence, açlık veya susuzluk gibi etmenler değil, güvenli, düzenli ve yasal göç yollarının eksikliği, sınırlarda uygulanan katı ve güvenlikleştirilmiş sınır politikaları ve göç sürecinde insani alanın göçmenler için her geçen gün daralması gibi daha yapısal sorunlar zincirinden etkilendiği de vurgulanmalıdır. Dünyanın farklı bölgelerinde yaşanan kayıp göçmen olaylarının her geçen gün artmaktadır ve Akdeniz bölgesi dünyanın diğer göç rotalarına kıyasla en ölümcül göç rotası olarak tanımlanmaktadır. Yayınlanan son rakamlara göre 2014 yılından bu yana dünya genelinde 70 bini aşkın çocuk, kadın, yaşlı ve genç göçmen düzensiz göç rotalarında hayatını kaybetmiştir. Yaşanan kayıpların bir kısmının ise transit veya hedef ülkeye yerleşen göçmenler, özellikle çocuk göçmenlerden oluştuğu ifade edilmektedir. Göç sürecinde veya gidilen ülkelerdeki yaşanan kayıpların önlenmesi için ulusal, bölgesel ve uluslararası arenada çeşitli faaliyetler ve iş birlikleri yapılmıştır. Ancak bir yandan zorunlu göçlerde yaşanan artış diğer taraftan ise ül-

kelerin güvenlikleştirilen göç ve sınır politikaları, kırılgan durumda olan mülteciler ve göçmenlerin kaybına ve yaşam haklarından mahrum kalmalarına neden olmaya devam etmektedir.

Yaşanan kayıpların önlenmesi ve düzensiz bir şekilde göç etmek zorunda kalan mülteci ve göçmenlerin yaşam hakkı başta olmak üzere diğer temel hak ve hürriyetlerinin korunması için bazı önerilerin uygulamaya geçmesi önemlidir;

1. Devletler insan hakları hukuku, uluslararası mülteci hukuku ve imzaladıkları ikili veya çok taraflı sözleşmelerden kaynaklanan sorumluluklarını yerine getirerek özellikle düzensiz bir şekilde göç etmek zorunda kalan mültecilerin ve göçmenlerin haklarının ihmal edilmesini önleyebilirler.
2. Güvenli, sistemli ve düzenli göç imkanlarının kolaylaştırılması düzensiz göç, insan kaçakçılığı ve yaşanacak kayıpların önlenmesi açısından önemli bir araçtır. Devletler bu konudaki taahhütlerini yerine getirmekle kendi hukuki sorumluluklarını ifa edebilirler.
3. Devletler, uluslararası insan hakları hukuku ve mülteci hukukundan kaynaklanan yaşam hakkı, geri gönderme yasağı, toplu sınır dışı etme yasağı, aile birleşimi hakkı gibi sığınmacı, mülteci ve göçmenlerin temel haklarına saygı gösterme, bu hakları geliştirme ve yerine getirme noktasında uluslararası hukuk kapsamındaki pozitif ve negatif yükümlülüklerini yerine getirerek bu kişilerin temel haklarını güvence altına alabilirler.
4. Devletler, hiç ayrım yapmaksızın yaşanan tüm göçmen kayıp olaylarını soruşturmak, arama ve kurtarma ve insani yardım faaliyetlerindeki boşlukları tespit etmek, yaşanan kayıplara neden olan tüm faiillere karşı soruşturma ve kavuşturma prosedürlerini yerine getirmek ve göçmenlere karşı suç işleyenlerin caydırıcı yaptırımlara tabi tutulmasını sağlayarak kayıpların önüne geçebilir veya azaltabilir.
5. Göç sürecinde hayatını kaybeden göçmenlerin kimliklerinin tespiti, tespit edilenlerin ise ailelerine veya yakınlarına teslim edilmesi devletlerin sorumlulukları arasında yer almaktadır.
6. Devletlerin, kayıp göçmen olaylarını önlemek için yeni teknolojileri kullanmaları önem taşımaktadır. Bu bir seçenekten daha ziyade bu teknolojilere sahip ülkelerin sorumluluklarından biri olarak değerlendirilmelidir.
7. Arama ve kurtarma faaliyetlerinin güçlendirilmesi için hem yerel STK'lar hem de ülkeler arasındaki iş birliğin genişletilmesi gerekmektedir. Bu durum mültecilerin ve göçmenlerin göç rotalarında hayatlarını kaybetmesi veya kaybolmasının önüne geçecektir.

8. Ülkelerin göç yönetiminde düzensiz göçle mücadele kapsamında uygulanan politikalarının insan odaklı olması, göçmenlerin düzensiz çıkışlarını ve dolayısıyla denizde veya karada kayıplarının önlenmesi açısından önemlidir.

KAYNAKÇA

ALJAZEERA. (2024, Ocak 24). UNHCR: 569 Rohingya died at sea in 2023, highest in nine years. Retrieved from AL JAZEERA: https://www.aljazeera.com/news/2024/1/24/unhcr-569-rohingya-died-at-sea-in-2023-highest-in-nine-years

Amnesty, I. (2023, Haziran 15). Yunanistan: Pylos tekne faciası Avrupa'ya ulaşmada güvenli ve yasal yollar sağlanması gerektiğini gösteriyor. Retrieved from Uluslararası Af Örgütü: https://www.amnesty.org.tr/icerik/yunanistan-pylos-tekne-faciasi-avrupaya-ulasmada-guvenli-ve-yasal-yollar-saglanmasi-gerektigini-gosteriyor

BBC, T. (2020, Temmuz 01). İçişleri Bakanı Soylu: Van Gölü'nde batan teknede 55-60 kişi olduğunu tahmin ediyoruz. Retrieved from BBC News Türkçe: https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-53247307

Ben Attia, F. e. (2016). Missing Migrants in the Mediterranean : Addressing the Humanitarian Crisis Summary report. https://reliefweb.int/report/greece/missing-migrants-mediterranean-addressing-humanitarian-crisis-enel. IOM.

Black, J. (2024). A decade of documenting migrant deaths: Data analysis and reflection on deaths during migration documented by IOM's Missing Migrants Project, 2014-2023. https://missingmigrants.iom.int/MMP10years. MMP.

Brian, T., & Laczko, F. (2014). Fatal Journeys Tracking Lives Lost during Migration. Geneva : International Organization for Migration.

Callaghan, D. (2025, Ocak 23). How to save lives in the English Channel. Retrieved from The European Correspondent: https://www.europeancorrespondent.com/article?s=How-to-save-lives-in-the-English-Channel

D'agostino, L., & Asar, A. (2023, Haziran 26). Düzensiz göçmen teknelerine geç müdahale "yaşam hakkının ihlali" olarak değerlendiriliyor. (H. İ. Medet, Interviewer) https://www.aa.com.tr/tr/ayrimcilikhatti/ayrimcilik/duzensiz-gocmen-teknelerine-gec-mudahale-yasam-hakkinin-ihlali-olarak-degerlendiriliyor/1816402?preview=1&r=7304d8c7-c7fa-4f4a-a2ea-dcecc105ef38.

DRC, M. (2016). Forgotten fatalities: the number of migrant deaths before reaching the Mediterranean. https://gallery.mailchimp.com/74c780d08eea6cd5e543d10fe/files/4mi_Mixed_Migration_Monthly_Summary_June_2016.pdf. DRC, MMC.

EU, C. o. (2020). Avrupa'da Kayıp Mülteci ve Göçmen Çocuklar, Karar (2324). https://www.tihek.gov.tr/public/editor/uploads/1589229233.pdf. Council of Europe.

Europe, M. M. (2022). FIGURES AND TRENDS 2022. Retrieved from Missing Migration Europe : https://missingchildreneurope.eu/download/figures-and-trends-2022/?wpdmdl=4666&refresh=64b639f01e8d61689663984&ind=1689663972220&filename=MCE_Figures_trends_2022.pdf

Europe. (2021). Data and Statistics Investigation. Retrieved from Lost in Europe: https://lostineurope.eu/investigations/data-and-statistics-investigations

Ferstman, C. (2019). Using Criminal Law To Restrict The Work Of Ngos Supporting Refugees And Other Migrants In Council Of Europe Member States. Conference of INGOs of the Council of Europe.

FMR. (2021). Measuring migrant deaths and disappearances. Retrieved from Forced Migration Review : https://www.fmreview.org/issue66/garciaborja-black/

Fronteras, C.-m. (2023). Monitoring the Right to Life 2023. https://caminandofronteras.org/en/monitoreo/monitoring-the-right-to-life-2023/. the Human Rights Observatory of Ca-minando Fronteras.

Galisson, M. (2024). The silent serial killer: 391 deaths in 25 years at the UK border. https://www.opendemocracy.net/en/beyond-trafficking-and-slavery/the-silent-serial-killer-391-deaths-in-25-years-at-the-uk-border/. Open Democracy.

ICMP. (n.d.). Who are the Missing, ICMP. Retrieved from ICMP: https://icmp.int/the-missing/who-are-the-missing/

ICRC. (2023, Aralık 05). Missing persons and their families - Factsheet. Retrieved from ICRC: https://www.icrc.org/en/document/missing-persons-and-their-families-factsheet

IOM. (2022a, 10 25). More than 5,000 Deaths Recorded on European Migration Routes since 2021: IOM. Retrieved from IOM UN Migration: https://www.iom.int/news/more-5000-deaths-recorded-european-migration-routes-2021-iom

IOM. (2024a). 2023 Americas Regional Overview. https://missingmigrants.iom.int/2023-americas-regional-overview. IOM.

IOM. (2024b). A Decade Of Documenting Migrant Deaths. https://missingmigrants.iom.int/MMP10years. IOM, FDFA.

IOM. (2024c). Deaths During Migration Recorded Since 2014, By Region Of Incident. Retrieved from Missing Migrants Project: https://missingmigrants.iom.int/data

IOM. (2024d). Families Of Missing Migrants. Retrieved from Missing Migrants Project: https://missingmigrants.iom.int/families-missing-migrants

IOM. (2024e). Missing Migrants Project. Retrieved from https://missingmigrants.iom.int

IOM. (2024f). Migration Within The Mediterranean. Retrieved from Missing Migrants Project: https://missingmigrants.iom.int/region/mediterranean?region_incident=All&route=All&year%5B%5D=13651&month=All&incident_date%5Bmin%5D=&incident_date%5Bmax%5D=

IOM. (2025a). Migration Within Europe. https://missingmigrants.iom.int/region/europe. MMP.

IOM. (2025b). Migration Within The Americas. https://missingmigrants.iom.int/region/americas. Missing Migrants Projects.

Kaur, M. (2023). The Criminalisation Of Ngo-Led Sar Operations: A Contributing Factor Towards Crimes Against Humanity Against Migrants In Libya. https://su.diva-portal.org/smash/get/diva2:1787600/FULLTEXT01.pdf.

Klein, N. (2017). A Maritime Security Framework for the Legal Dimensions of Irregular Migration by Sea. In V. Moreno-Lax, & E. Papastavridis, Boat Refugees' and Migrants at Sea: A Comprehensive Approach (pp. 35-60). BOSTON: Brill/NIjhoff.

Kuyucu, G., & Aşan, O. (2022, Temmuz 02). Van'nın isimsiz 255 mezarı! Retrieved from Milliyet: https://www.milliyet.com.tr/gundem/vannin-isimsiz-255-mezari-6783100#

Last MSc, T. (2015, Mayıs). Deaths at the Borders of Southern Europe, Preliminary

Findings. Retrieved from Human Costs of Border Control: http://www.borderdeaths.org/?page_id=293

Linda, G. (2025, Ocak 02). The nameless dead: scientists hunt for identities of thousands who tried to reach Europe. Retrieved from The Guardian: https://www.theguardian.com/science/2025/jan/02/the-nameless-dead-scientists-hunt-for-identities-of-thousands-who-tried-to-reach-europe?CMP=share_btn_url

Merna, A. (2021). Annual Regional Overview. https://missingmigrants.iom.int/sites/g/files/tmzbdl601/files/publication/file/MMP%20annual%20regional%20overview%202021%20MENA_1.pdf. Missing Migrants Projec.

Migration Data. (2019, Ağustos 20). Five key recommendations for improving data on missing migrants. Retrieved from Migration Data Portal, The bigger Picture: https://www.migrationdataportal.org/blog/five-key-recommendations-improving-data-missing-migrants

Migration Data. (2024, Nisan 02). Migrant deaths and disappearances. Retrieved from Migration Data Portal: https://www.migrationdataportal.org/themes/migrant-deaths-and-disappearances

Mirto, G. e. (2019). Mourning Missing Migrants. In P. Cuttitta, & T. Last, Border Deaths : Causes, Dynamics and Consequences of Migration-related Mortality (pp. 103-116). Amsterdam : Amsterdam University Press.

MMP. (2023a). A Decade of Deaths and Disappearances During Migration Worldwide, Causes of deaths during migration documented by IOM's Missing Migrants Project, 2014-2023. https://missingmigrants.iom.int/decade-deaths-and-disappearances-during-migration-worldwide. IOM.

MMP. (2023b). Annual Regional Overview. Missing Migrants Project.

MMP. (2023c). Annual Regional Overview, Asia Pasific. https://missingmigrants.iom.int/sites/g/files/tmzbdl601/files/publication/file/2023%20MMP%20Asia%20Pacific%20-%20Annual%20Regional%20Overview_0.pdf. MMP.

MMP. (2025a). Migration Within Asia. https://missingmigrants.iom.int/region/asia. IOM.

MMP. (2025b). Migration Within The Mediterranean. https://missingmigrants.iom.int/region/mediterranean?region_incident=All&route=All&year%5B%5D=13651&month=All&incident_date%5Bmin%5D=&incident_date%5Bmax%5D=. MMP.

MMP. (2025c, 01 27). Missing Migrants Project. Retrieved from IOM: https://missingmigrants.iom.int

Nicholson, F., & Kumin, J. (2017). A guide to international refugee protection and building state asylum systems. Inter-Parliamentary Union and UNHCR.

Pahlke, J. (2024). Missing migrants, refugees and asylum seekers – A call to clarify their fate. Parliamentary Assembly, Committee on Migration, Refugees and Displaced Persons.

Parliament, E. (2024, Ekim 23). Investigation into missing unaccompanied child migrants wins the 2024 Daphne Caruana Galizia Prize for Journalism. Retrieved from European Parliament News: https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20241018IPR24759/investigation-into-missing-migrant-children-wins-2024-journalism-prize

Røsæg, E. (2020, Mart 25). The duty to rescue refugees and migrants at sea. Retrieved from Border Criminologies: https://blogs.law.ox.ac.uk/research-subject-groups/centre-criminology/centreborder-criminologies/blog/2020/03/duty-rescue

Sami, K. (2020, Ekim 21). Lake Van: An overlooked and deadly migration route to Turkey and Europe. Retrieved from The New Humanitarian: https://www.thenewhumanitarian.org/news-feature/2020/10/20/turkey-afghanistan-migrants-refugees-asylum

Tamara, L. M. (2015, Mayıs). Preliminary Findings. Retrieved from Human Costs of Border Control: http://www.borderdeaths.org/?page_id=293

Tara, B., & Frank, L. (2014). Fatal Journeys Tracking Lives Lost during Migration. Geneva: IOM.

Toktaş, Ş. (2019, Aralık 26). Van Gölü'nde düzensiz göçmenleri taşıyan tekne battı: 7 ölü. Retrieved from Anadolu Ajansı: https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/van-golunde-duzensiz-gocmenleri-tasiyan-tekne-batti-7-olu/1684068

UN. (2022). Missing Migrants, Missing Solutions? Retrieved from United Nations Network On Migration: https://migrationnetwork.un.org/events/missing-migrants-missing-solutions-preventing-and-resolving-missing-migrants-cases

UN. (2024). Call for input - Report on the phenomenon of missing migrants – human rights analysis. Retrieved from United Nations Human Rights: https://www.ohchr.org/en/calls-for-input/2024/call-input-report-phenomenon-missing-migrants-human-rights-analysis#ftn1.1

UN. (2024). Global Compact For Safe, Orderly And Regular Migration. https://migrationnetwork.un.org/global-compact-migration-follow-and-review.

UNHCR. (2024a). Global Trends Forced Displacement in 2023. UNHCR.

UNHCR. (2024b, Haziran 14). One year on from the tragic shipwreck off Pylos, Greece. Retrieved from UNHCR Europe: https://www.unhcr.org/europe/news/news/one-year-tragic-shipwreck-pylos-greece

Yaşar, S. (2020). Missing refugee and migrant children in Europe. https://www.tihek.gov.tr/public/editor/uploads/1589222131.pdf. Strasbourg: Council of Europe.

Yıldız, S. e. (2022). İnsan hakları bağlamında göç yönetimi ve sınır güvenliği. Ankara: Polis Akademisi.

GAV
GÖÇ ARAŞTIRMALARI VAKFI
MIGRATION RESEARCH FOUNDATION
مركز دراسات الهجرة

daha fazla bilgi için

/goc_vakfi /gocarastirmalarivakfi